

Várostarténeti KI MIT TUD?

Ha a múlt vasárnap azt tettük szövé e helyen, hogy a levelekben kevés a válasz, több a kérdés, most az elenkezőt jelenthetjük: annyi a válaszom, hogy minden tételóra nélkül máris el kell kezdeni közlésüket.

Válaszok

A 14. kérdésre: Levéltári adatokból pótlólag közlöm, hogy a tanács 1928. okt. 2-án határozott a Rozália-kápolnának a Lechner tere helyezéséről. A legnagyobbított kápolna 1929. május 31-re készült el. (Varga József, Tarján.)

A 16. kérdésre: A Vigadó melletti kútszobor eredetileg Szeged első, 1887-ben fűrt artézi kútjának helyén, nagyjából az Anna-forrás tavalyi működő kifolyójánál állott. A Zsigmondy Béla mérnöktől ajánlott választékból a város vezetői szemelték ki a vassziszteményt, és a párizsi Durenne-cégtől vásárolták. 1888. aug. 31-én már Szegeden volt, ezt követően állították föl. Kovács János a Szegedi Napló 1888. nov. 13-i számában ezt írta róla: „Nem Magyarországon második nagyvárosának egyetlen kútja fölé, egy díszes tere való öntvénye, de még egy valamire való kertnek sem képezheti díszét. Egy konvencionális vízöntő lány, egy pár pufók amorettoval és a talapzatán tártott szájjal bámeszködő basrelief delfinékkel jólrosszul megformálva, de teljesen közönségesen megöntve... Egy közönséges kerti dísz ez, mely míg egyrészt nemcsak egy nagy város közkútjának medencéje fölé nem való, addig másrészt méltatlan azon díszes nagy magyar városokhoz, mely mint csak pár hó előtt láttuk, pazar módon fizette a művészetet egy album létrehozásánál. És ezt helyesen tette, mert ki pártolja a magyar művészetet, ha a nagy városok nem? Azonban ezért a Sommevoire-ban öntött vaszoborát a jelen célra kár volt még a portót is kifizetni.” A kútszobor valószínűleg az Anna-forrás fürésakor, 1927 körül került mai helyére. A Délmagyarország 1970. febr. 12-én közölte fényképét. (Péter László, Somogyi-könyvtár.)

A 20. kérdésre: Heckmann István 1850. dec. 23-án Zágrábban született. Bécsben volt cipészinas, majd a fővárosba került. 1868-ban ő alakította meg a Budapesti Cipészszegedek Szakegyletét, a szakszervezet elődjét. 1872-ben egyik legfiatalabb részese az ún. hütlenségi pörnek. 1887-ben került Szegedre, 1891-ben megalakította a Bőripari Szakszervezet helyi csoportját. Ő irányította az 1906. évi első nagy cipészsztrájkot. A szegedi bőripari dolgozók legjobbjai mind az ő tanítványai voltak. 1918 őszén az ő javaslatára csatlakoztak a bőripari dolgozók Széll Juliskának a kommunista pártot szervező akciójához. Forradalmi működésének jubileumán, 1924. dec. 7-én a Maros utcai Munkásokthonban ünnepségen köszöntötte őt a szegedi munkásmozgalom; e sorok írója, mint az ifjúmunkás mozgalom képviselője üdvözölte őt: a 17 éves a 74 éves. (Pusztai József, Lenin körút 38.)

A rovatvezető megjegyzése: Idézésre kínálkozik ide a következő: „Heckmann Istvánnak, a cipészszervezet egyik alapítójának és újjászervezőjének a forradalmi érzelmű, radikális szocialista ellenzék tömörítésében volt kiemelkedő szerepe. Ez a nyolcvanas évek elején felépülő ellenzéki csoport a forradalmi szervezkedés és a következetes osztályharc híve volt... A hütlenségi per vádlottjai közül ő élt legtovább: 1937-ben, 87 éves, korában hunyt el örökre szemétt.” (S. Vincze Edit: A hütlenségi per 1871–1872. Bp., 1971. 197–198. l.) „Egyes visszaemlékezések szerint az 1890-es években Marx és Engels tanításait terjesztette, ápolt a helyi szakegyletek együttműködésének gondolatát. Szegedi te-

vékenysége már távol állott a forradalmiságtól. Az 1900-as években még aktívan részt vett a mozgalomban, később inkább csak a munkás ünnepségek résztvevője és a mozgalom kezdeti időszakára történő visszaemlékezések hőse. (Gál Endre: Acta Historica. 19. köt. Szeged, 1965. 12. l.)

A 21. kérdésre: Én voltam akkoriban az alsóvárosi pártszervezet elnöke, én hívtam meg József Attilát előadást tartani. A Templom téri Koroknay-nyomdában ismerkedtem meg vele. A pártszervezet a Dobó utca és a Borbás utca közti részen a Kopp-féle kocsmában volt. Nem voltak sokan, ötven ember lehetett jelen. (Farkas István, Lenin körút 18.)

A rovatvezető megjegyzése: Alsóvárosiaktól várjuk, hol volt a Kopp-féle kocsmá, esetleg megvan-e még a ház? Vátoztatlanul kérjük a választ: hol volt 1924-ben a felsővárosi pártszervezet helyisége?

A 23. kérdésre: Szojka Gusztáv Szécsényben született 1835. febr. 22-én. 1858-ban földmérő a Károlyi-uralomban, 1859-ben a mindszent-apátfalvi ármentesítő társulat mérnöke, 1881-ben állami szolgálatba lép, mint I. osztályú főmérnök, a szegedi folyammérnökség főnöke. 1886-ban átlépett a Körös–Tisza–Marosközi Ármentesítő Társulat kötelékébe mint főmérnök. Mellhártyagyulladás után agyszélhűdés oltotta ki életét 1887. aug. 14-én. Halálát sietette, hogy a rábizott gátszakaszon épült ún. kistiszai zsilip át-

szakadása miatt a beteg embert fölfüggesztették állásából. A fegyelmi vizsgálat már halála után állapíthatta meg vétlenségét. A szegedi nagyvíz előtti érdemeiről ír Károlyi Zsigmond: „A szegedi árvíz 1879 című tanulmánykötetben (1969.) (Péter László.)

A 24. kérdésre: Várady Ignác, 1825. febr. 1-én született Szegeden, Alsóvárosban. (Családjuk emléket utcanév örözi.) Pesten mérnöki oklevelet szerzett. A szabadságharcban, a szenttamási csatában kitüntette magát, utána két évig bűdosott. 1855-től a gyulai ármentesítő érdekeltségé lett mérnök. A Tisza 1876. évi árvizekor mint adóhivatali igazgató mérnököt a percsorai gát védelmére küldték. Március 16-ától május 7-ig éjjel-nappal a gáton volt, irányította a védelmet. A város közgyűlése jún. 2-án ezért tisztelte meg a „Percsora hőse” címmel. Aug. 4-én megkapta a Ferenc József lovagkeresztet. A családi hagyomány szerint csak ezen a napon viselte, soha többé. A szenttamási hősek nem kellett a császár elismerése. 1879-ben ismét a gáton volt: igazgató főmérnökként a petresi szakaszt védte. Nem rajta múlt, hogy most hiába. Meghalt 1907. dec. 18-án. (Dr. Szűts Lászlóné, Bécsi körút 17.)

A rovatvezető megjegyzése: A levélből kiderül, hogy a levélíró nemrég elhunyt férje Várady Ignác dedúncakája volt. Unokája is él még: Vasváry Ödön, az 1912 óta Amerikában élő ref. lelkész, aki az amerikai magyarság történetére vonatkozó gyűjteményét, egész élete munkájának gyümölcsét, tavaly sülővárosának, a Somogyi-könyvtárnak adományozta.

Kérdések

26. kérdés: Szeretném tudni, hogy a víztorony környéki piac mikor alakult ki? (D. Nagy Jánosné, Bajcsy-Zsilinszky u. 28.)

27. kérdés: Várady Ignác írásával találtam egy cédulát, hogy Bauernfeind Gyula, „a szenttamási hős fiú”, 1848. júl. 21-én meghalt. Ki tud bővebbet erről a „hős fiúról”? (Dr. Szűts Lászlóné.)

28. kérdés: Tudnak-e Szegeden „Víz előtti”, napsugaras oromzátú parasztházról? Honnan ismerik a ház építésének idejét? (Korabeli iratból, családi följegyzésből, visszaemlékezésből?) A közelmúltban hol bontottak el vagy építettek át ilyen házat? (Utca, szám.) (Juhász Antal, Múzeum.)

29. kérdés: A század elején több felsővárosi ház előtt fából faragott orrtörke, kimustrált „bögőshajó”, vízimalom orrtörkeje volt látsva. Hol és mikor láttuk utoljára ilyet? (Az Oskola utcai kőfaragványon kívül.) (Juhász Antal.)

30. kérdés: Az újszegedi Töltés utca nevét az ott húzódott töltésről kapta. 1928-ban még megvolt, mert az újszegediek a lebontását kérték, de a tanács ekkor még fenntartása mellett döntött. Mikor tűnt el ez a töltés, mettől meddig húzódott, milyen magas volt? (Péter László.)

Olvasóink válaszait és kérdéseit csütörtökig várjuk.

Könyv az Alsó-Tiszavölgyi nagyárvízről

Dr. Vágas Istvánnak, a küzdelem tükröződik dr. Pálffy Lajos munkaügyi csoportvezető írásából. A védekezésben átlagosan — mint írja — tizenkétezer, a legválságosabb napokban — a 1970. évi nagy árvízről. A százhetven oldalas kötetben a legavatottabb szakemberek tollából napvilágot látott tanulmányok részletesen elemzik a Tisza magyarországi déli szakaszán, a Maroson és a Hármas-Körösön kialakult árhullám keletkezését, a védekezés hatékony megszervezését, a veszély elhárításának módszereit.

Az egyik legérdekesebb tanulmányt Simády Béla igazgató írta, aki annak idején az algyő-tápei olajmező árvédelmét irányította. Ezen a szakaszon a katasztrofális elhárításának különös jelentőséget kölcsönzött az a tény, hogy a szénhidrogénmedence húsznapig termelése azonos értékű az egész tiszavölgyi árvédekezés költségeivel. Forgó László, az igazgatóság akkori — azóta nyugdíjba vonult — vezetője pedig az egységes és ütőképes védelmi szervezet megteremtését idézi fel tanulmányában.

Az emberfeletti, hősiességek tükröződik dr. Pálffy Lajos munkaügyi csoportvezető írásából. A védekezésben átlagosan — mint írja — tizenkétezer, a legválságosabb napokban — a 1970. évi nagy árvízről. A százhetven oldalas kötetben a legavatottabb szakemberek tollából napvilágot látott tanulmányok részletesen elemzik a Tisza magyarországi déli szakaszán, a Maroson és a Hármas-Körösön kialakult árhullám keletkezését, a védekezés hatékony megszervezését, a veszély elhárításának módszereit.

A huszonnyolc tanulmány foglalkozik többek között a hírközlés szerepével az árvédekezésben, a vízhozamok alakulásával, a véderdők hullámszállító hatásával, a megrongált töltések helyreállításával.

A könyv orosz és német nyelven rövid összefoglalót nyújt az elemi csapás sikeres elhárításáról. A történelmi jelentőségű tanulmányok kötetét az érdeklődő hivatalszerveken kívül a jelentősebb könyvtáraknak küldik meg, és korlátozott példányszámban forgalomba hozza majd a Budapesti májusban nyíló vízügyi könyvesbolt.

Kétszáz esztendő családi múzeum

Ritka dolog, hogy egy muzeális értékű családi gyűjtemény aprólékosan leírás, kétszáz éven át serteitlen fennmaradjon, sőt a leszármazottak anyagi-szellemi hagyatékaként tovább gazdagodjon. A Magyar Nemzeti Múzeum által védettnek nyilvánított és magán-gondozásban levő műkincs-gyűjteményében is csak egyetlen ilyen szerepel, a dömsői „vilamúzeum”. A Duna-kanyart kelet-özv lételet sora.

A Duna-kanyar „pilihsztor” — szűkebb baráti körben így nevezik a ház tudós lakóját — nemcsak a becses családi gyűjteményt örökölte, hanem a gyűjtő színterét is. Legtávolabbi számtartott őse, Bozóky Mihály, mint orvos, iskolamester és kántor az 1770-es években telepedett meg Dömsőn. E tudós férfiú Wieland és La Fontaine műveit fordította és publikálta, s a családi gyűjtemény alapjait is ő vetette meg. A későbbi leszármazott, dr. Pastinszky János, mint jog-, állam- és bölcsész-tudor pedig tovább gyarapította a család javait.

A kései unoka Pastinszky Miklós pedig a hagyományokhoz híven fáradhatatlanul kutatja, gyűjti a környék szellemi, tárgyi emlékeit, s azt szeretné, ha a páratlan értéket képviselő családi gyűjtemény egykor mint helytörténeti múzeum Komárom megye kulturális jami múltját idéző numizmatikum, hogy valamilyen üdőbb színnel is találkozzam.

— Azért nem kell majd feltétlenül behajtania a Bakonyba. Tudod, régi igazság, hogy legjobban az egyenes út... — Nekem mondd! — Előjárójuk visszatért.

— Örülök, hogy a kedélyetek csorbitatlan. Hát, foglaljunk helyet. Mindjárt itt lesz a kávé... — Király örmester szorongva nézett végig a folyosón. Itt is, ott is némán álldogáló katonákat látott. Mellükön géppisztoly.

Kisérője a lift ajtájánál elővette fényképes igazolványát. Az ór gondosan megvizsgálta, csak aztán engedte be őket a felvonóba. Amikor a második emeleten kiszálltak, s elindultak Kertész ezredes irodája felé, ismét igazoltatás következett.

Rövidesen feltárukt előttük a párnázott ajtó. — Ezredes elvtárs, jelentem, Király Zsolt őrizetést előállítottam!

A tudomásulvétel fejbólintás jelezte, s egy intésre a kísértő kemény hátraarcot csinált. Az örmester zavartan üdvözölte a két ismerőst, majd az ezredesre nézett.

— Én ártatlan vagyok! — A tisztek hallgattak. „Érdekes — gondolta Király —, jobbra van az ablak és balra a függöny. Minek a falra függöny? És még hozzá milyen nagy! Tiszta pocskokolás...” Most vette csak észre, hogy a bal sarokban egy fiatal tiszt ül, előtte egy furcsa készülék. Utólag köszönt neki is, aztán megismételte a hiábavaló védekezést.

— Én nem csináltam semmit! — Üljön le — mutatott az ezredes az egyik

szék felé, s mielőtt ő is leült, a hadnagyra nézett. Az kiegyenesítette a hátát, ujjait a billentyűkre helyezte.

— Hát azért valamit mégis csak csinált... A rábeszélő, közvetlen hang megnyugtatta Király örmestert. Nagyobb szigorúságra, hideghivatalos kérdésekre számított. Beke és Ébert is bátorítólag nézett rá. Szinte ajkukon volt a biztatás: „Beszéljen őszintén! Előttünk nyugodtan kitárhhatja a szívét!” Akadozva beszélni kezdett.

— Igen, úgy látom, mindent el kell mondanom. Akkor én el is mondom. Úgy, ahogy történt... „Hátha el is hiszik” — gondolta magában.

— Az az igazság, hogy egy nagy érzés áldozata lettem. A tiszta szerelemé. Az ezredes megkérdezte: — Mikor lett szerelmes?

— Most egy fél éve. Amikor megismertem Medgyes Kati.

Beke uralkodott magán, hogy el ne mosolyodjon.

— Maga hány éves? — Februárban múltam negyvenöt.

— Katit hány évesnek gondolta? — Tizenötnek. Hiszen első gimnáziumba járt...

— És ezekhez mit szól? — nyúlt az aktatáskája felé Ébert százados. Három pornográf amerikai magazint vett elő.

A tisztek meglepetésére az örmester egy cseppet sem ijedt meg. Ellenkezőleg: határozott magabiztossággal válaszolt.

(Folytatjuk.)

NAPI KISLEXIKON

az áruvásárlási kölcsönről

A megszokott lehetőségek közé tartozik manapság az, ha vásárolni szándékozván, hitelvelet szerzünk be. S így bár a hét közepén csak a termék árának töredékével rendelkezünk, vasárnapra már otthonunkban áll — például az új televízió.

● **Először?** Az első hasonló részletfizetési akció a felszabadulás után az ágy-neművásárlást érintette, ma már az úgynevezett tartós fogyasztási cikkek után érdeklődnek a vásárlók. Megyénkben is évről évre emelkedik az az összeg, melyet az OTP-től áruvásárlási kölcsönre vettek az emberek igénybe. A lakosság az elmúlt évben összesen 153,7 millió forint értékű árut vásárolt, ami azt jelenti, hogy majdnem 26 ezer tételnyinek birtoklásáért vették igénybe a kölcsönt.

● **Drága?** Bár már ezer forintot felül áruvásárlási kölcsönt kapni, a megyei adatok azt mutatják, hogy az ennél drágább fajták iránt nagyobb az érdeklődés. Tavaly az áruk átlaga 6 ezer forint volt. Ennek alakulását természetesen az is befolyásolja, hogy éppen bútorra, hűtőgépre vagy magnetofonra akarnak-e költeni az emberek. Az áruválasztás bővíti: tavaly augusztus óta csaknem minden belföldi gyártmányú tartós fogyasztási cikket lehet részletre vásárolni. Az is nagy vonzóerőnek bizonyult, hogy kedvezményes — 10 százalékos — kölcsönöket is adnak már.

● **Feltétel?** Amikor az OTP év végi számadatát készíti, általában megállapítja, hogy a legtöbb hátralékkal azok adósok, akik az áruvásárlási vagy a személyi kölcsönt vették igénybe. Ezért indokolt, hogy vásárláskor igazolni kell: egy esztendőre ugyanabban a lakásban lakik, munkahelyét nem változtatja sűrűn az illető. Azoknak a száma, akikkel meggyűlik a baja az OTP-nek, mégsem magas: fél százaléka a vásárlók összességének.

Vöröskőy János:

**A FEKETE
MACSKA
visszatér**

29.

Beke — ismerve előjárójá gyengéjét és jellemző munkamódszerét — a térképre pillantott:

— Látom, a zászlók már a helyükre kerültek...

— S te rövidesen indulhatsz Körmendre. Nem fog nagyon nehezteni a hűgöd?

— Megszokta már... — No igen, igen, de hát esküvő ritkán adódik az ember életében.

— Mielőtt folytatnám a szabadságomat, néhány körülmény még tisztázásra vár.

— Remélem, rövidesen azon is túl leszünk. Mit javasoltok, miképpel kezdjük?

Ezt ő kettőn már nyilván megbeszélték, mert nagyon egyöntetű volt a válaszuk.

— Az örmesterrel.

— Helyes. Amíg elővezetik, addig elfogyasztunk egy feketét.

Az ezredes ezúttal nem telefonált, hanem kiment az előszobájába. Beke közben ezt dörmentette:

— Elegem van már a feketéből... Alig vá-